

ביאורים למכילתא פרשת בא*

פרשה י"א

כוללת ד' פסוקים כ"א-ד, וענינה שחיטתו וזריקת דמו של פסח מצרים.

ויקרא משה לכל זקני ישראל, מלמד שעשאן ב"ד.

כבר נאמר זקנים בסנה, שהם ראשי ישראל כלקמן, וכבשמ"ר שם פ"ג ופ"ה וכאן פט"ז.¹ וי"ל שעשאם ב"ד לדיני הפסח ושחיטתו כבשמ"ר כאן,² ועיין חזקוני ז"ר ובירורי המדות, שכן ענין הפרשה שחיטתו של פסח.

אין אליהם מוסב על הזקנים רק על ישראל והזקנים קרא לעשותן בית"ד מפני הכבוד כמו שיתבאר אחר זה.

או לעשותן ב"ד לבקר את הפסחים אם אינן בעמ"ן וזהו ויאמר אליהם לישראל משכו וקחו לכם צאן להביאם לפני הזקנים לבקדם.

ויאמר אליהם, הדבר יצא מפי משה לישראל, דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר הדבר מפי משה לאמר לזקנים והזקנים לכל ישראל.

בראש הפרשה אחרי סוף פ' החדש שנוי ענין כיצד סדר משנה כברייאתא עירובין נ"ד משה שנה פרקו ד' פעמים לאהרן, בניו, הזקנים והעם, והוא כר' יאשיה, וגם ר' יונתן מודה לזה כמו שכן מובא בספרי ריש פ' מטות¹, אכן גם לו ר' יאשיה מה גשתנה הדבר הזה מכל הדברות שבתורה.²

* מתוך חיבורו על המכילתא ספרא וספרי "אובל אולי"

- (1) בשמו"ר פ"ג פי' ח' לך ואספת את זקני ישראל, לעולם זקנים מעמידים את ישראל וכו'. ושם פ"ה פי' י"ב וילך משה ואהרן ויאספו את זקני ישראל וגו' אר"ע למה נמשלו ישראל לעוף מה עוף אינו פורח אלא בכנפים אף ישראל אינן יכולין לעמוד אלא בזקנים. ושם פט"ז פי' א' ויקרא משה לכל זקני ישראל, הה"ד בישישים חכמה ואורך ימים תבונה וכו'.
- (2) בשמ"ר כאן פי' א' אמר הקב"ה אף אני עושה להם כבוד ויהיה גאולת ישראל על ידיהן שיהיו ישראל שוחטים פסחיהם על ידיהן של זקנים שנאמר ויקרא משה לכל זקני ישראל.

- (1) בספרי שם [לפי גירסת הגר"א ולגירסא שלפנינו הוא לעיל פר' בהעלותך פי' ע"ג] ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה וגו' יכול כל הקודם במקרא קודם במעשה ת"ל וידבר משה אל ראשי המטות וכו' ר' יונתן אומר אין צריך שהרי כבר ויקרא אליהם משה וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה, ואחרי כן נגשו כל בני ישראל, הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחת מהם שהנשיאים קודמים אף פורטני בכל דברות שבתורה שיהו הנשיאים קודמים.
- (2) במכילתא כאן מסיים: גם לו ר' יאשיה, אחד זה ואחד זה, מה גשתנה הדבר הזה מכל הדברות שבתורה שכולן היו מפי משה לאמר לישראל אף כאן הדבר מפי משה לאמר לישראל, ומה תלמוד לומר ויאמר אליהם וגו' אלא שמשה חלק כבוד לזקנים וכו'.

משכו וקחו לכם, משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו.
 עיין פירש"י. וי"ל מי שיש לו ימשך וייוחד מבעשור. שאר ישוב. וכן רלב"ג וכן
 ז"י. ובשכל טוב ימשך המוכחר שבעדרו.
 ובז"ר מי שיש לו לא יקח מן השוק, וכן בה"מ.
 ואולי י"ל מי שאין לו יקח ממי שיש לו, שיהי' מהמנויין עמו על פסחו.

רבי יוסי הגלילי אומר משכו מעבודה זרה והדבקו במצוה.
 כלעיל פ"ה.¹

רבי ישמעאל אומר בא הכתוב ללמד על כל העולין למנין על הפסח ומושכין את
 ידיהם ממנו עד שישחט. ובלבד שיניח את הפסח כל שהוא.
 מגיהים שעולין, שמושכין. הגר"א מ"ס ומ"ע וגם במכילתא הוצ' הורוביץ. וא"צ
 להגיה, שכבר דרשה רבי ישמעאל לעיל סוף פ"ג.¹ אלא הכי קאמר, בא ללמד כאן
 על העולין ומושכין שלמדך שם בפ' החדש.
 ובלבד שיניח את הפסח כל שהוא.
 מגיהים ובלבד שלא יניח את הפסח כמו שהוא כלעיל פ"ג ופסחים צ"ט.²

ר' יצחק אומר, בא הפסח ללמדך על בהמה דקה שנקנית במשיכה.
 לסתם מכלתין לר' ישמעאל ויו לחלק כמו או, ולר' יצחק סתם ויו לחבור יחדיו.
 כפלוגתת ר' יאשיה ור' יונתן ב"מ צ"ד-ו¹ ולקמן משפטים פ"ה² וסתם מכלתין כר'
 יונתן כלעיל פ"ד ומן העוזים.³

(1) ז"ל המכילתא שם: ומפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ר' ימים לפי שהיו שטופין
 בע"ז במצרים וע"ז שקולה כנגד כל המצות וכו' אמר להם משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות.

(1) ז"ל המכילתא שם: על השה רבי ישמעאל אומר בא הכתוב ללמדך שנמנים על הפסח ומושכים
 את ידיהם ממנו עד שישחט.

(2) במכילתא הג"ל מסיים: ובלבד שלא יניח את הפסח כמות שהוא. ובפסחים צ"ט ע"א איתא:
 ואם ימעט הבית מהיות משה מלמד שמתמעטין והולכין ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים.
 רבי יוסי אומר ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא.

(1) בב"מ צ"ד ע"ב איתא: איש אשר יקלל את אביו ואת אמו, אין לי אלא אביו ואמו, אביו בלא
 אמו אמו בלא אביו מנין, ת"ל אביו ואמו קלל, דברי ר' יאשיה. רבי יונתן אומר משמע שניהם
 כאחד ומשמע אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. והיינו דלר' יאשיה הויו דואת
 מחבר ולר' יונתן מפריד. ובגמ' שם איתא עוד דלר' יונתן אי הוה כתיב בשואל ונשבר ומת
 היינו מפרשים שהמשמעות היא או נשבר או מת, ולכן לשון הכתוב או נשבר או נשבה יש בו
 יתורא לדרשא משא"כ לר' יאשיה.

ובגמ' שם צ"ה ע"ב עה"כ וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם.

כחכ"א בהמה דקה במשיכה, קדושין כ"ה, ושם בירושלמי ה"ב מה טעמון דרבנן משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם. לפי"ז משיכה מפורשת מן התורה. והלכה דבר תורה מעות קונות אחד הבהמה ואחד שאר המטלטלין. סמ"ג עשין פ"ב וטוח"מ קצ"ח.

ושחטו הפסח. מצוה שישחטנו לשמו. עבר על מצוה שומע אני יוכשר. ת"ל משכו וקחו לכם שנה עליו הכתוב לפסול.

מגיהים ת"ל ואמרתם זבח פסח הוא, כבירושלמי פסחים פ"ה ה"ב ובפרש"י במשנה שם נ"ט. ולא נשנה לקמן על הכתוב הזה, כדרך המכילתא. עין שבוי"י ומכילתא הוצ' הורוביץ בהערותיו שם.

אמנם (לגירסא שלפנינו) רישא משמע לשם פסח וסיפא לשם בעלים, לכם. — ובילקוט לית לכם. — וכולל שנוי קדש ושנוי בעלים כאחד כבמשנה ריש זבחים, כל הזבחים שנובחו שלא לשמן, היינו שנוי קדש ושנוי בעלים ובתוד"ה כל שם. ובגמרא ד' ז': אשכחן שנוי קדש שנוי בעלים מנלן, ודרשו מקראי באא"ע. וגם רמב"ם כולל שנוי קדש ושנוי בעלים מכתוב אחד, ובשר זבח תודת שלמיו, ולא

אם בעליו עמו לא ישלם וגו', איתא שם דלר' יאשיה מרישא דקרא הנה ילפינן דבעינן שיהא עמו גם בשעת שאלה וגם בשעת שכורה ומתה ורק מדיוקא דסיפא דקרא ילפינן דסגי בשעת שאלה, ולר' יונתן מרישא דקרא ילפינן דסגי גם אם היה עמו רק בשעת שאלה וגם אם היה עמו רק בשעת שכורה ומתה ומדיוקא דסיפא דקרא ילפינן דבעינן שיהא עמו בשעת שאלה לכה"פ. ורש"י שם ד"ה אביו סבר פירש שיסוד המחלוקת הוא אם בכל מקום שהזכיר בו דברים ופסק עליהו דין או איסור אם יש לפרשו על כל אחד בפני עצמו, אבל הגהמ"ח מפרש דהיסוד המחלוקת הוא אם יש לפרש את הויו של ונשבר וגו' שהוא בא לחבר עם כי ישאל וממילא קאי בעליו אין עמו על שתיהם או דהויו בא לחלק וממילא לא קאי בעליו אין עמו אלא אחד. והוי ממש כמחלוקתם בקרא דאת אביו ואת אמו הנ"ל.

(2) כמכילתא שם איתא: ומכה אביו ואמו, אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו, אמו שלא אביו מנין וכו' שאין תלמוד לומר ומכה אדם יומת אלא אפילו אחד מהם, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב אחד. ולגירסת הגר"א: יחדו. והיינו דלר' יונתן מגופיה דקרא משמע דלא בעינן שינה תרווייהו דהויו דואמו בא לחלק, אבל לר' יאשיה הויו בא לחבר וצריך לימוד מיוחד שדי באחד מהם. (3) במכילתא שם איתא: מן הכבשים ומן העזים, מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו וכו'. עיי"ש במכילתא שמוכיח מעולה החמורה שכשרה ממין אחד שע"כ הפירוש הוא כן. וזה כר' יונתן שהויו של ומן העזים הוא לחלק.

ורבנו מבאר בזה את שתי הדרשות המובאות כאן במכילתא דר' ישמעאל הסובר שבא הכתוב ללמד שהנמנים על הפסח מושכין ידיהם עד שישחט סובר כר' יונתן דויו לחלק ומשכו הוא כענין בפני עצמו דהיינו שרשאי למשוך ידו מהצאן. ושיטה זו דר' יונתן היא גם שיטת סתם מכילתא זו שהיא נשנית דבי ר' ישמעאל, וכמוכח מהדרשא דלעיל על ומן העזים. ור' יצחק הסובר שבא הכתוב ללמד שבהמה דקה נקנית במשיכה סובר כר' יאשיה דויו בא לחבר והיינו דע"י המשיכה נעשית הלקיחה והקנין של הבעלים.

בא"ע ה' מעה"ק פ"ד ה"י, ולכן פוסל גם שנוי בעלים בארבע עבודות, ה' פסוה"מ פט"ו ה"א, עיין מל"מ שם¹. וגם בפסח שנוי קדש ושנוי בעלים מכתוב אחד, ואמרתם זבח פסח הוא, וכן ירושלמי פסחים פ"ה ה"ב. והוא כמכילתא דרשב"י לקמן, זבח, שיהיו כל מעשיו לשם זבח, פסח, שיהיו כל מעשיו לשם פסח, הוא פרט לששחטו שלא לשמו. ועיין מדות סופרים.

מכאן אמרו כל הזבחים שלא נזבחו לשמן כשרים אלא שלא לשם חובה לבעלים, חוץ מן הפסח והחטאת.

נוסחא משונה. ובריש זבחים, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן אלמא סתמא כלשמן דמי. ובילקוט הגיר' כבגמרא, וכן במכילתא עם שבו"י וכן בכת"י אכספורד ומינכן, במכילתא הוצ' הורוביץ.

ולקחתם אגודת אזור. הואיל ונאמרו כל הלקיחות שבתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא אגודת אזור פרט אני כל לקיחות שבתורה שאינם אלא אגודות.

מגיהים שאינה אלא אגודה כבילקוט וכן מכילתא הוצאת הורוביץ. ופי' כל לקיחות כגון פרה מצורע ולולב. ז"ר ובה"מ. והוא כר' יהודה דלחכמים לולב א"צ אגד דלית להו לקיחה לקיחה, סוכה י"א ול"ג.

ומפורש במכילתא דרשב"י כאן, ר' יהודה אומר, נאמר כאן לקיחה ונאמר לקיחה בפרה כלולב ובמצורע, מה כאן אגודה אף להלן אגודה ותכ"א זה אם אין אגוד פסול, הלז אעפ"י שאין אגוד כשר.

וי"ל במכלתי' כל לקיחות שבאזור, כסתם משנה פרה פי"א מצות אזור ג' קלחים ובהם ג' גבעולים. אזור שיש בו שלשה קלחים מפסגו ואוגדו. ופי' הר"מ שם מספרי פ' פרה נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה, בפסח. ומדויק הלשון שאינה אלא אגודת אזור, וא"צ למחוק אזור כהגר"ע ומ"ס ומ"ע.

והוא כמדת תנא דבי רבי ישמעאל בקדושין ל"ז. הואיל ונאמר בתורה סתם ופרט

(1) רבנו מבאר שיטת הרמב"ם בפט"ו מהל' פסוה"מ ה"א ששינוי בעלים ישנו בכל ד' עבודות, והמל"מ שם תמה עליו מכ"מ בגמ' שמבואר ששינוי בעלים אינו אלא בזריקה דהיינו ששוחט ע"מ לזרוק שלא לשם הבעלים, וכמש"ב רש"י בזבחים ד' ע"א ד"ה וישנו דשנוי בעלים לא שייך בקרבן אלא להתכפר בו וכפרה בזריקה היא. ועיין במרכה"מ שדוחה ראיות המל"מ ומפרש דברי הגמ' בע"א, ועיין בקרן אורה זבחים ד' וי' שם. אולם עדיין יל"ע מהי הסברא בשיטה זו ובמה פליג על סברת רש"י הנ"ל. ורבנו מבאר שמאחר שלשיטת הר"מ שנוי בעלים נלמד מאותו מקרא של שנוי קדש הרי ששנוי בעלים הוא בכלל שנוי קדש, ושם הבעלים הוא בכלל שם הקרבן ושניהם כלולים בהגדרת שינוי השם כדברי החוס' בזבחים ב'. הנ"ל באי נמי וכ"ד הר"מ בהל' פסוה"מ פ"ג ה' ופט"ו ה"א, ולכן שייכת מחשבת שינוי בעלים בכל ד' עבודות כמו שינוי קדש ואינה ענין דוקא לכפרה.

הכתוב באחד מהם, כמפורסם בש"ס, ומצויה במכילתא, לקמן משפטים פ"ו פ"ז
פ"ח ופ"ט, ובריש ספרי ועוד, בלשון היה ר' ישמעאל אומר, ולא נמצאה בספרא
שהיא אליבא דר"ע, וסתם מכלתין תנא דבי ר' ישמעאל.

ואין זו ג"ש, כסוכה י"א תוד"ה לקיחה לקיחה וי"ג תוד"ה מצות אזור.
וג"ש שבמכילתא דרשב"י אליבא דר"ע.¹

אזור, ולא אזור יון ולא אזור רומי ולא אזור כחלית ולא אזור מדברית, ולא כל אזור
שיש עליו שם לווי.

ה' מינים, ועוד שנים לכהפ"ח בכל שיש לו שם לואי, וזהו כמוש"א ר"ש פרחון
ירד"ק ש' אזור שיש בו ז' מינים.

זה שנוי במצורע בת"כ, ובפרה בספרי, ובמשנה נגעים פי"ד ופרה פי"א,
בגמרא סוכה י"ג וחולין ס"ג, [ושם איתא] שנשתנה שמו קודם מתן תורה.

ובספרי זוטא פ' פרה שהו"ל רי"נ אפשטיין, ולא אזור בית דקלי, ולא אזור תלוי
בשמו, ולא אזור תלוי בשם אחר.

וטבלתם בדם, שיהא בדם כדי טבילה.

בספרא, חובה, פרשה ג', בפר חטאת, וטבל ולא המספג, בדם, שיהא בדם כדי
טבילה. ופי' הראב"ד וק"א שיעור כל ז' הזאות, לפי זבחים מ' וצ"ג, שיעור טבילה
מעיקרא¹, וכאן שיהא בדם שיעור כל ג' הגעות.

כונת רבנו להוכיח שדרשת המכילתא כאן אינה דרשת רבי יהודה דכל לקיחה היא באגוד כי
ר"י לומד הלכה זו מגז"ש כמפורש בסוכה י"א ע"ב ודרשה זו שבמכילתא היא מדת לימוד
אחרת ומדת לימוד זו אינה נמצאת אלא בברייתות דתנא רבי ישמעאל ולא בברייתות דתנא דבי
ר"ע רבו דרבי יהודה. ולכן מסתבר לפרש דת"כ המכילתא אליבא דרבנן שאינם לומדים
מאגודה דפסח אלא לגבי מקומות שנאמר בהם לקיחת אזור שבהם צריך לשלשה אזובים
נאגדים. ובכך מיושבת תמיהת התוס' בסוכה י"ג ע"א ד"ה מצות אזור, מנין לרבנן דאזור
דפרה צריך שלשה קלחים הרי לא ס"ל גז"ש דלקיחה לקיחה כמפורש שם לעיל י"א ע"ב, אבל
לפי הפירוש הנ"ל א"ש שלרבנן ילפינן מדרשת המכילתא שמפורש בה לימוד לענין לקיחת
אגודת אזור. [והתוס' שם תירצו דילפי גז"ש אזור מאזור, אבל ד"ז אינו מפורש בדברי חז"ל].
אמנם במכדרשב"י מפורשת דרשה מגז"ש לענין לקיחה שהיא באגד והיא נשנית אליבא דר"ע

בזבחים צ"ג ע"ב איתא: וטבל ולא מספג, ופרש"י: מקנח בשולי הכלי או כדפנותיו. בדם, עד
שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרא. וכ"ה שם לעיל מ' ע"ב. וכתב הראב"ד בפ' לתו"כ הנ"ל
דבעינן שיהא במזרק שיעור כל ההזאות בבת אחת, והאי כדי טבילה דקאמרינן כדי כל
הטבילה, דאי כדי כל טבילה בלחוד החוץ מוטבל ולא המספג המסתפג נפקא. והיינו דהראב"ד
מפרש מ"ש שיעור טבילה מעיקרא היינו קודם טבילת האצבע בדם ולא לומר שיהא שיעור
טבילה בשעת קבלת הדם ולכן מכריח דהחידוש בדרשא דבדם הוא שיהא כל שיעור כל
ההזאות. ועין בקרן אורה לזבחים צ"ג שם.

וי"מ כדי טבילה שלא יספג. וי"ל שהוא כרמב"ם מעה"ק פ"ה וצריך שיהיה שם דם כדי טבילה לא שישפג אצבעו בדם. ועיין כ"מ ומל"מ שם ². עיין ז"ר ובה"מ ומ"ע, ונגד שבות יהודה ומ"ס ומלבי"ם.

אמנם במכלתין לא דרש וטבלתם כבספרי פ' פרה לא דרש וטבל שהוא אליבא דר' ישמעאל.

ובספרי זוטא שם, בילקוט חוקת, וטבל ולא המספג, אמרו מספגין לטבילה ואין מספגין להזאה וי"א אין מספגין לא לטבילה ולא להזאה.

עיין ז"ר שם, ולא כה' הורביץ, שהולך לשיטתו גם במכלתין. ואמרו כספרי ומכלתין אליבא דר"י.

ע"כ הוגד בישיבה כ"ג שבט תרצ"ח.

אשר בסף, מגיד הכתוב שעוקה חוצץ בצד האסקופה ושוחט בתוכה. אין סף אלא אסקופה דר' ישמעאל. רע"א אין סף אלא כלי.

לעיל פ"ו כל הענין עד ואתם.

ות"א ות"י כאן די במנא, וכן פרש"י בכלי. וכן קדמוני בעלי השרשים, מנחם ר' יונה ופרחון, ובשכל טוב לעיל, ומסתבר כר"ע. אמנם ר' ישמעאל לטעמיה לקמן, והגעתם אל המשקוף מבפנים, שנאמר וראיתי את הדם, הנראה לי, דר"י. ואח"כ נמצינו למדים ג' מזבחות היו לאבותינו, המשקוף ושתי מזוזות וכו' הוא לעיל פ"ו ר' ישמעאל אומר ד' מזבחות, גם הסף, והסף היינו עוקה. בשכל טוב שם כי הפסח נזבח על מזבח הסף, ודמו נרצה, נראה, כקרבן, משא"כ לאות, מבחוץ, לשמירה מפני המשחית.

ואתם לא תצאו, מגיד משנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, שנאמר לך עמי בוא בחדריך, ישעיה כ"ו, ואומר והיה בעבור כבודי, (שמות ל"ג), ואומר ואתם לא תצאו וגו', ללמדך כשתצא לדרך הכנס בכי טוב וצא בכי טוב.

ב"ק ס' תני ר' יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו, כיון שניתן רשות למשחית אינו

(2) על דברי הר"מ הנ"ל כתב בכ"מ דיש לתמוה דאי מה דבעינן שיהא בדם כדי טבילה הוא כדי שלא יהא מספג ושניהם ענין אחד היכי דריש ולא מספג מוטבל ושיהא בדם שיעור טבילה מכדום, ועוד דבגמ' מצריך להו, דאי כתב רחמנא וטבל הו"א אע"ג דליכא שיעור טבילה מעיקרו ואי כתב רחמנא בדם הו"א אפילו מספג, אלמא תרי מילי גינהו וכו'.

ובמל"מ שם תירץ דמ"ש דיהא בדם שיעור הזיה היינו בשעת קבלה ודין זה כתבו הר"מ לעיל פ"ד ה"ח "וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מכדי הזיה לא נתקדש הדם" והיינו שחילק שיעור הזיה בכמה כלים, דאי לא קיבל כלל שיעור הזיה פשיטא דלא מהני לשום דבר, אבל כאן בפ"ד מיירי הר"מ בדין אחר דבעינן דבשעת הזיה נמי יהא בכלי אחד שיעור הזיה, ודין זה לא נזכר בגמ' שם ולית לן קרא למעט זה אלא דס"ל לרבינו דמדמעטינן ולא מספג נתמעט גם כן היכא שאין בכלי שיעור הזיה לפי שהוא מספג.

בחינן. אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב, שנאמר
ותם לא תצאו וגו', ותוד"ה לעולם, מדמקדים כניסה ליציאה נכנס מעיר אחרת
ירי, והוא כמפורש במכילתין כשתצא לדרך.

פ"י הרמב"ן שתמה על פירש"י וכי אסור לאדם בכל לילה לצאת מפתח ביתו,
מביא מכילתין בלשונה, ללמדך שתהא נכנס בכי טוב וכו', לית כשתצא לדרך, והוא
ב"ק שם, ת"ר דבר בעיר כנס רגליך שנאמר ואתם לא תצאו וכו', ואומר לך עמי בא
חדריך, הוא בביתו בעירו שכשעת משחית יכנס בכי טוב ככמצב ארצנו הק'
מינו.

הערה. ב"ק שם, ת"ר כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר. מנא לן, למד מעניינא
פסח מצרים שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אלא למצרים, משום
מלאך המות בא לעיר כלבים בוכים.

[וכרמב"ן שם על דברי המכילתא הנ"ל] והיה בעבור כבודי ושמתוך בנקות
צור, להגיג עליו משרפים ופמליא של מעלה. בסוף ברייתא דרבי ישמעאל ריש
י"כ ושכתי כפי עליך עד עברי מלמד שנתנה רשות למלאכים לחבל, מ"ס. וכן
קמן

ואומר מה רבו מעשיך ד'.

גר"א ושכו"י מוחקים. וי"ל מעשי יום ולילה השונים, יוצר אור ובורא חושך,
כתבונה משנה עתים. ועיין בז"ר ובה"מ.

ועבר ד' לנגף את מצרים וכו', ר' יהודא אומר כמלך שהוא עובר ממקום למקום.
כלעיל פ"ז עה"כ ועברתי. ושם והכיתי לא ע"י מלאך ולכאורה מדרשות חלוקות
ע"י כבשמ"ר פ"ז כאן, ועבר ד' לנגף, י"א ע"י מלאך וי"א הקב"ה בעצמו. אמנם לא
תכן שיהיה הקב"ה בלא מלאך, כלבעלי התוספות, והוא כמלך שעובר ממקום
מקום. כפמליא שלו, בכבודו, כלעיל בעבור כבודי.

וראה את הדם. היה ר' ישמעאל אומר והלא הכל גלוי וידוע לפניו.
לעיל פ"ז כל הענין עד עקדתו של יצחק והוא כבשמ"ר כאן, המשקוף ושתי
מזוזות, האבות, אברהם יצחק ויעקב. והוא כמ"ר ג' מזבחות, ולר"י ד'.

ופסח ד' על הפתח. והרי הדברים ק"ו ומה אם דם פסח מצרים הקל נאמר בו ולא
תן המשחית, מזוזה שהיא חמורה שיש בה י' שמות מיוחדין עאכו"כ שלא יתן
משחית.

מנחות ל"ג: כי היכי דתנטריה, אמר רבי חנינא בוא וראה שלא כמדת הקב"ה
דת בו"ד וכו' עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר ה' שומרך, ה'

צלך על יד ימינג. עיין רמב"ם ה' תפילין פ"ה ה"ד וכ"מ שם וטור יו"ד רפ"ח, והמקור ממכלתין, מ"ס.

במכילתא דרשב"י, ופסח ד' על הפתח, ה"ז אזהרה לפתח. י"ל למצות מזוזה. ובשכל טוב רוח קדשו תהא מרחפת על פתחיהם. ועיין הערות רצ"ה. ואלו הן י' שמות המיוחדין. בשמע ה' ד' א' ד' אחד, ואהבת את ד' אלהיך. בוהיה ה', לאהבה את ד"א, אף ד', אשר ד', נשבע ד'. פסיקתא זוטרת. וא"צ למחוק המיוחדין, שאינן מפורשין.

ושמרתם את הדבר הזה. להביא פסח דורות שלא יביא אלא מן הכבשים ומן העזים דברי רבי אליעזר.

כלעיל פ"ד, שהתמים יהיה לכם שלא יביא אלא מן הכבשים ומן העזים דר"א וכו', רבי אליעזר אומר צאן לפסח ובקר לחגיגה, או אתה אומר אחד זה ואחד זה בפסח ומה אני מקיים שה פסח מצרים אבל פסח דורות יביא מזה ומזה, ת"ל ושמרתם את הדבר הזה.

ובאבן עזרא כאן, רבים חשבו כי נתינת הדם על המשקוף והמזוזות חיוב לדורות, כקראים ושם ט' הפרסי, כי השה חיוב פסח מצרים ושה או פר לארץ ישראל, לדורות, ומניה וביה אבא ליזול ביה נרגא לסתר דעת הטועים, ושמרתם את הדבר הזה, כפסח מצרים, לדורות, כעומק המדרש שלא יביאו אלא מן הכבשים ומן העזים.

ודרש הדבר הזה ולא כל הדבר.

ובמכילתא דרשב"י, יכול אף אגודת אזוב ומשקוף ושתי המזוזות ת"ל הזה.

לחק לך ולבניך, האנשים ולא הנשים.

י"מ להוציא מחיוב פסח, וכר"ש דנשים בראשון רשות, פסחים צ"א והלכה כר"י שם שאחד האיש ואחד האשה חייבים, רמב"ם ריש הל' ק"פ. ומתחלה, לפי שהוא אומר ולקחו מן הדם שומע אני אף הנשים, משמע שמדבר בנתינת הדם וזריקה שפסולה בנשים, כז"ר ושבו"י ומ"ע, ועיין מ"ס. וכולל פסח דורות כפסח מצרים לכל זקני ישראל שעשאן ב"ד מיוחד לפסח כלעיל.

והדר סוף הפרשה לראשה שעניינה שחיטתו וזריקת דמו של פסח מצרים.